

Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду

Одлуком Наставно-научног већа Факултета политичких наука Универзитета у Београду од 23. маја 2019. године именована је Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације дипломираног политиколога за међународне послове-специјалисте политиколога из области међународне политике Марине Т. Костић под насловом *„Концепције светског поретка у политикама безбедности Сједињених Америчких Држава, Руске Федерације и Европске уније на почетку XXI века“*, у саставу: проф. др Радмила Накарада, редовни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду, проф. др Дејан Јовић, редовни професор Факултета политичких знаности - Свеучилишта у Загребу и проф. др Драган Р. Симић, редовни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду, ментор. Комисија је прегледала докторску дисертацију и подноси

ИЗВЕШТАЈ

О УРАЂЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

I

Основни подаци о кандидату

Кандидкиња Марина Т. Костић је рођена 13. јануара 1983. године у Неготину, Република Србија. Основну школу и средњу школу завршила је у родном граду, а диплому основних студија стекла је 2007. године на Факултету политичких наука Универзитета у Београду, смер Међународни односи са општим успехом 9,42. Колегиница Костић је 2012. године стекла звање „Специјалиста политиколог из области међународне политике“ на Факултету политичких наука Универзитета у

Београду. Ово звање је стекла завршетком Специјалистичких академских студија на студијском програму Међународна политика (120 ЕСПБ бодова) на Факултету политичких наука Универзитета у Београду са просечном оценом у току студија 9,88 и оценом 10 на одбрани завршног рада под називом „Место и улога међународних установа у стварању светског поретка“, ментор проф. др Драган Р. Симић.

Кандидаткиња је током студија била стипендиста Конрад Аденауер Фондације (КАС) и Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС). У склопу ових стипендија, и као алумниста КАС и ОЕБС, похађала је бројне скупове, курсеве, семинаре, летње школе и студијска путовања ових организација. Поред тога похађала је и бројне друге сличне активности бројних домаћих и страних институција и организација из области међународних односа и безбедности.

Кандидаткиња је објавила следеће радове у научним часописима:

- Марина Т. Костић, „Србија и Хрватска у пројектима и иницијативама великих сила у Европи“, тематски зборник *Балкан у доба глобалног преуређивања* (урс. Слободан Јанковић, Марина Т. Костић), Институт за међународну политику и привреду, рад прихваћен за објављивање, 2019. година.
- Marina T. Kostić, „Čija hegemonija? Svet u uslovima takmičenja za novu globalnu vladavinu“, *Međunarodni problemi*, LXX, br. 4, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 391–411.
- Marina T. Kostić, „Marksističke teorije međunarodnih odnosa u XXI veku“, *Međunarodni problemi*, 2-3/2017, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.
- Марина Т. Костић, „Савремени међународни систем у теорији система Ричарда Роузкренса“, *Српска политичка мисао*, бр. 4/2016, Институт за политичке студије, Београд, стр. 135-152.
- Марина Т. Костић, „Прешево, Бујановац и Медвеђа – статус/мањине, паралеле и ставови САД и ЕУ“, *Национални интерес*, год. XII, Vol. 26, No. 2/2016, Институт за политичке студије, Београд, стр. 85-107.
- Марина Т. Костић, Урош В. Живковић: „Нарушени билатерални односи на Западном Балкану и безбедност Европске уније“, *Политика националне безбедности*, Годишњак, година VI, бр. 1/2015, Институт за политичке студије, Београд, стр. 83-100.

- Марина Т. Костић: „Политика проширења Европске уније: концепт, научене лекције и случај Србије“, *Српска политичка мисао*, бр. 3/2014, Институт за политичке студије, Београд.
- Костић Марина: „Институције као парадигме - парадигме у међународним односима из угла „Структуре научних револуција“ Томаса Куна“, осврт, *Српска политичка мисао*, бр. 1/2014, Институт за политичке студије, Београд.
- Marina Kostić, Srđan Petkanić: „(Re)organization of the military security and intelligence sector of the Western Balkan states in the context of European and Euro-Atlantic integration“, *The Review of International Affairs*, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, Vol. LXV, No. 1153-1154, January-June 2014
- Костић Марина, Петканић Срђан: „Војна неутралност и чланство Србије у Европској унији“, Конференција Института за међународну политику и привреду „Стратешки правци развоја и утврђивања положаја Србије у савременим међународним односима“, 22. и 23. април 2013. године, Београд, Зборник радова и излагање на Конференцији. ИСБН 978-86-7067-194-2, стр. 997-1008.
- Kostić Marina, Petkanić Srđan: “The Role of International Institutions in International Society Evolution”, The 3rd International Conference “Law, Economy and Management in Modern Ambiance” – LEMiMA 2013, Proceedings, 18-20 April 2013, Sava Center, Belgrade.
- Petkanić Srđan, Kostić Marina: “Crisis management and business adaptation: mechanisms and structural change ”, 3rd International Conference “Law, Economy and Management in Modern Ambiance” – LEMiMA 2013, Proceedings, 18-20 April 2013, Belgrade.
- Kostić Marina, Schopf Karl: “Legal Aspects of Humanitarian Intervention”, *International journal of economics and law*, Vol. 2, No. 5, August 2012, Novi Sad.

Такође, објавила је приказе књига у научним часописима:

- Marina T. Kostić, „Priznanje identiteta sile u usponu kao neophodan uslov miroljubive trazicije moći“, prikaz knjige Michelle Murray, *The Struggle for Recognition in International Relations: Status, Revisionism, and Rising Powers*, Oxford University Press, 05.12.2018. – 280 pp., *Međunarodni problemi*, Vol. LXXI, No. 1/2019.

- Marina T. Kostić, „Dekonstrukcija geopolitike: značaj ideja i značenje prostora u savremenim rusko-američkim odnosima, prikaz knjige Gerard Toal, *Near Abroad – Putin, The West, And The Contest Over Ukraine And The Caucasus*, Oxford University Press, 2017, 387 strana, *Međunarodni problemi*, Vol. LXX, No. 2/2018.

Кандидаткиња је радну каријеру започела 2007/2008. године у Одбору за односе са Србима изван Србије Народне скупштине Републике Србије где је завршила стажирање и положила државни стручни испит за рад у органима државне управе. У периоду 2008/2009. година била је члан општинског већа општине Неготин задужена за дијаспору. Године 2009. радила је и у Одбору за економске односе са иностранством Привредне коморе Београда као самостални стручни сарадник. Као асистент на Факултету за пословне студије и право Универзитета Никола Тесла Унион радила је у периоду 2012.-2014. година. Од 2013. до 2015. године била је запослена у Управи за међународну војну сарадњу Министарства одбране Републике Србије као војни службеник, да би затим радила у Српској банци а.д. Од 1. априла 2018. године запослена је у Институту за међународну политику и привреду - ИМПП (од јуна 2018. године као истраживач-сарадник). У оквиру Института за међународну политику Марина је била ангажована на бројним активностима од којих су неке:

- Коуредник тематског зборника *Балкан у доба глобалног преуређвања*, ИМПП, 2019. година.
- Покретач иницијативе „Билатерални академски сусрети“ у ИМПП. Организатор првих Билатералних академских сусрета – “Србија и Хрватска у савременим међународним односима”, 22. октобар 2019. године између ИМПП и ИРМО из Загреба, уз подршку Hanns Seidel Фондације.
- Помоћник координатора и предавач на Зимској школи међунардних односа ИМПП 2019. године. Одржала предавање на тему: “Светски поредак 1989 – 2019. година: Од крхотина Берлинског зида до крхотина новог светског поретка”, 18. април 2019. године.
- Помоћник координатора Зимске школе међународних односа ИМПП 2019. године.
- Коментатор другог панела на научном скупу Института: „Западни Балкан као ‘остатак’ уједињене Европе: свачија и ничија земља?“, 6. децембар 2018. године.

- Одржала докторски семинар у Институту (предавање на тему доктората): „Светски поредак 2018. године: у вртлогу ревизионизма“, 11. јун 2018. године
- Модератор научног скупа ИМПП: "Последице сиријског рата по међународни поредак и право", 21. мај 2018. године.

Марина Костић је помоћник координатора за пројекте ИМПП. Секретар је научног часописа *Међународни проблеми* који издаје ИМПП.

Поред тога, у мандату 2014-2018. године била је члан Управног одбора Института за политичке студије. Генерални је секретар невладине организације „Струковно удружење сектора безбедности“ у оквиру кога је била организатор и излагач на неколико скупова из области безбедности и координатор пројеката „Обука жена за самозаштиту“ и „Заштита деце на интернету“.

II

Основни подаци о докторској дисертацији

Одлуком Универзитета у Београду – Веће научних области правно-економских наука на седници одржаној 5.12.2017. године, кандидаткињи је одобрена израда дисертације под насловом *„Концепције светског поретка у политикама безбедности Сједињених Америчких Држава, Руске Федерације и Европске уније на почетку ХХИ века“*.

Дисертација је у погледу форме и садржаја урађена у складу са правилима Универзитета и Факултета политичких наука (ФПН), А4 формат, фонт Times New Roman 12, проред 1,5, маргине 30мм на укупно 431 страна текста од којих је основни текст 389 страна, а остало су: насловне стране, подаци о ментору и члановима комисије, резимеи на српском и енглеском језику, садржај дисертације, 28 страница релевантних извора и биографија кандидата.

Дисертација је сходно Правилнику о академској честитости Факултета политичких наука и Одлуци Наставно-научног већа ФПН прошла проверу плагијата у програму Valtez. Провера овим програмом није пронашла недостатке у смислу поштовања принципа академске честитости.

Дисертација је структурирана у седам целина, поред увода и закључка садржи следећа поглавља: Теоријско-методолошки оквир истраживања, Крај хладног рата и нови светски поредак, Формирање концепција светског поретка у политикама безбедности САД, Русије и ЕУ након Хладног рата, Упоредна анализа концепција светског поретка у политикама безбедности САД, Русије и ЕУ на почетку XXI века, Деловање разлика у концепцијама светског поретка на глобалном, европском и западно-балканском нивоу. На крају је дат списак литературе домаћих и страних аутора, монографија, зборника, публикација, чланака, студија, закона и стратегија, архивских извора и других релевантних извора из области међународних односа.

III

Предмет и циљ дисертације

Кандидаткиња одређује предмет дисертације као однос разлика концепција светског поретка у политикама безбедности САД, Руске Федерације и ЕУ на почетку XXI века тј. у периоду од 2001 – 2016. године и стабилности светског поретка. У складу са социјално-конструктивистичком парадигмом она концепције светског поретка у политикама безбедности одређује као субјективне интересе међународних актера тј. уверења о томе у каквом се светском поретку (врста актера, распоред моћи, начин управљања или владавине, интересни и вредносни оквири) најбоље остварују потребе идентитета и потребе безбедности кључних актера, у овом случају САД, Русије и ЕУ. Концепције светског поретка су самим тим и начини на које се један актер суочава са питањима *Другог* и претњи и тежи да их превазиђе. Кандидаткиња у дисертацији разматра како су се ове концепције формирале након Хладног рата, да ли су и у чему компатибилне или конфликтне и како то утиче на стабилност светског поретка на глобалном, европском и западно-балканском нивоу.

Одређујући предмет и циљ дисертације кандидаткиња најпре указује на значење које је појам „нови светски поредак“ имао у раздобљу завршетка Хладног рата како би затим указала на то како се ова кованица променила у условима стратешког преображаја моћи. Председници САД и СССР су крајем 1980их година прошлог века заједнички најављивали улазак света у нову еру – стварањем „новог светског поретка“ заснованог на новим односима Истока и Запада и поновном интегрисању СССР-а у

међународни систем. Нови односи потврђени су приликом решавања кризе у Персијском заливу крајем 1990. и почетком 1991. године, узајамним договарањем и деловањем кроз Уједињене нације. Наступање нове епохе виђено је као могућност за стварање „новог светског поретка“, чије поимање, са америчке стране, кандидаткиња изводи из стратегија националне безбедности САД доношених у периоду 1990-1993. године и обраћања председника Џорџа Х. В. Буша (George H.W. Bush) на заједничкој седници Конгреса поводом рата у Персијском заливу 11. септембра 1990. године под називом „Ка новом светском поретку“. Међутим, након стратешке трансформације и урушавања једног блока америчка стратегија ангажовања и проширења доноси и ново значење појму „нови светски поредак“ и наводи друге актере попут Русије и Европске уније да формулишу своје засебне концепције како би одговориле на своје потребе идентитета и безбедности.

Тежња САД да се боре против диктатора, тиранија, агресије и ширења оружја за масовно уништење најављено је након напада Ирака на Кувајт у августу 1990. године и у Бушовом говору од 11. септембра 1990. године (обраћање Конгресу поводом кризе у Персијском заливу). Борба против „зла“ - тероризма и тиранија - и стварање демократских држава остао је јасан стратешки циљ безбедносне политике и преобликовања света након терористичких напада од 11. септембра 2001. године, уз битан „корак напред“ у односу на претходне стратегије – свргавање означених тиранина, а не само борба против њихових аката ка окружењу. Кандидаткиња затим наводи да је оваква политика САД, формулисана у периоду након стратешке трансформације и распада СССР-а, а изражена у Стратегији националне безбедности САД из 1993. године која се назива Стратегијом ангажовања у проширења, представљала у суштини реформистичку политику која је постала усмерена на промене режима у Европи и допринела низу револуција и у земљама Заједнице независних држава (ЗНД) и Централној Азији које су биле део некадашње СССР и остале у сфери интересовања Русије. Због тога је она постала једна од главних претњи за Русију, која је и сама препознала опасност да буде проглашена за „тиранију“ и дестабилизована изнутра подршком „демократским покретима“ и револуцијама. Због тога је кључни задатак за Москву постао очување и обнова свог утицаја кроз одржавање постојећих режима или помоћ доласку на власт проруских режима у свом суседству, а пре свега на простору ЗНД у Европи и Централној Азији. У том смислу, како кандидаткиња то види, стратегија коју је Русија почела да спроводи је довођење у питање постојећег светског

поретка и сагласности око уређења света на „демократским основама“, тј. процеса „либерализације“ и „демократизације“ схваћеног као успостављање режима блиских Западу и формулисање сопствене концепције коју она назива мултиполарни поредак заснован на равнотежи моћи. У свету у коме нема равнотеже, руски идентитет и безбедност, тј. руски интереси не могу се остварити, док равнотежа моћи приморава актере да узму у обзир узајамне интересе.

На крају, кандидаткиња утврђује и концепцију светског поретка ЕУ. Она наводи да је позиција Европске уније на почетку XXI века била да унапреди себе као глобалног актера који је у стању да самостално формулише своју безбедносну политику и има сопствено виђење будућег уређења међународних односа. Свет који ЕУ жели, и у којем се осећа најбезбеднијом, је онај у коме она може играти глобалну улогу и у коме се односи заснивају на правилима и мултилатерализму. Кандидаткиња га идентификује као тзв. „поредак глобалног управљања“. Упоредјујући ове концепције САД, Русије и ЕУ, колегиница Костић истражује деловање ових разлика на стабилност светског поретка.

Колегиница Костић одређује као научни циљ дисертације научну дескрипцију и научно објашњење. Она тежи да помоћу теорије социјалног конструктивизма и, пре свега, коришћене методе моделовања и упоредног метода, опише концепције светског поретка САД, Русије и ЕУ, објасни зашто се оне различито осмишљавају и какав је њихов однос (компатибилан или не) и на основу тог налаза објасни нестабилност светског поретка на почетку 21. века (посебно након 2007. године). У истраживању стабилност светског поретка посматра као зависну, а разлике у конципирању светског поретка у безбедносним политикама САД, Русије и ЕУ као независне варијабле. Полазна претпоставка дисертације је да су у периоду од 2001. до 2016. године разлике у овим концепцијама и њихова некомпатибилност значајан извор нестабилности. Кандидаткиња утврђивањем деловања разлика у концепцијама светског поретка у политикама безбедности САД, Русије и ЕУ на глобалном, европском и западно-балканском нивоу даје и одређена научна предвиђања у погледу будућег стања међународних односа између кључних актера светског поретка.

Као теоријски циљ дисертације кандидаткиња наводи и допринос развоју социјално конструктивистичке теорије међународних односа даљим разматрањем примера о томе како међународни актери руковођени својим друштвено конструисаним

потребама идентитета и безбедности и уверењима о томе у каквом се светском поретку ове потребе најбоље остварују, настоје да обликују светски поредак. Друштвени циљ дисертације је, по кандидаткињи, допринос бољем разумевању савремених међународних односа, природе њихове нестабилности и улоге коју концепције светског поретка имају у обликовању структуре ових односа тј. светског поретка. Она има за циљ да буде корисно средство свима онима који се теоријски а посебно практично баве међународним односима и спољном политиком, јер се кроз ову дисертацију може боље разумети однос великих сила и актера међународних односа као што су САД, Русија и Европска унија и на најбољи начин сагледати позитивне и негативне стране приклањања једној од ових концепција и деловања у оквиру њих. По уверењу кандидаткиње ово је посебно важно и за креаторе спољне политике Републике Србије који место Србије одређују у односу на политике и САД, Русије и Европске уније.

IV

Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

У складу са претходно дефинисаним предметом, циљевима и структуром дисертације кандидаткиња је у дисертацији дефинисала једну општу, четири посебне и девет појединачних хипотеза:

Општа хипотеза дисертације гласи: Разлике у концепцијама светског поретка у политикама безбедности Сједињених Америчких Држава, Руске Федерације и Европске уније, као уверења о томе како да на најбољи начин остваре своје потребе идентитета и безбедности, а које су формулисане на почетку XXI века, су у значајној мери допринеле нестабилности светског поретка успостављеног непосредно након Хладног рата.

Из ове опште хипотезе кандидаткиња поставља четири посебне хипотезе и девет појединачних хипотеза које се односе на потребе идентитета, потребе безбедности и очекивани или жељени светски поредак, као и на начин на који ове разлике утичу на нестабилност светског поретка на почетку XXI века.

Посебна хипотеза 1: САД, Русија и ЕУ различито дефинишу своје идентитете што се огледа у њиховом различитом типском идентитету, разумевању улога у

савременим међународним односима тј. идентитету улога, као и различитом виђењу тога са ким се предметни актери поистовећују.

Појединачна хипотеза 1: Типски идентитети САД, Русије и ЕУ су различити и могу се одредити као децентрализована либерално-демократска држава (САД), централизована конзервативна држава (Русија) и као наднационална унија демократских држава (ЕУ).

Појединачна хипотеза 2: Идентитети улоге САД, Русије и ЕУ су различити и могу се одредити као доминантна сила или суперсила чија је улога ширење слободе и демократије и ослобађање „заробљених“ народа (САД), као велика сила чија је улога спречавање настанка глобалне доминације тј. уравнотежавање (Русија) и као глобални стратешки актер чија је улога очување глобалног мултилатерализма (ЕУ).

Појединачна хипотеза 3: Колективни идентитети САД, Русије и ЕУ се разликују тако да САД дели свој идентитет са осталим слободним и демократским земљама и онима који подупиру њену глобалну доминацију, Русија га дели са државама које такође теже уравнотеживању глобалне моћи САД тј. противхегемонији и ЕУ идентитет се дели такође са либерално-демократским државама и то онима који теже стварању делотворног глобалног управљања.

Посебна хипотеза 2: САД, Русија и ЕУ различито дефинишу своје потребе безбедности што се огледа у њиховом различитом одређивању тога ко је или шта је објекат безбедности, шта су претње и ко је субјекат безбедности.

Појединачна хипотеза 4: Сједињене Америчке Државе су као објекат безбедности (зарад очувања територије, становништва и начина живота САД) у предметном периоду виделе либерално-демократске вредности и очување глобалне и регионалне равнотеже снага која „фаворизује слободу“. Руска Федерација је у оквиру своје политике безбедности у предметном периоду (зарад очувања територије, становништва и уставног поретка) као објекат безбедности одредила глобални вредносни плурализам, утицај у постовјетском простору и глобалну равнотежу. Европска унија је у својој безбедносној политици као објекат безбедности у предметном периоду (зарад очувања свог јединства и функционалности) одредила очување либерално-демократских вредности, успостављање држава са „добром управом“ у свом суседству и мултилатерализам.

Појединачна хипотеза 5: САД, Русија и ЕУ у временском оквиру истраживања су различито дефинисале примарне претње. За САД то су тираније и друге асиметричне

претње, као и изазивачи њеној глобалној доминацији, за Русију то је сама тежња САД да доминира светом кроз унилатералну употребу силе и „обојене револуције“, за ЕУ то су асиметричне претње и погоршање односа САД и Русије.

Појединачна хипотеза 6: У погледу тога ко се стара о међународној безбедности тј. ко је субјекат безбедности САД, Русија и ЕУ претежно практикују различите приступе. САД формално подржавају одлучивање о употреби силе кроз СБ УН, али су на почетку новог века претежно користиле унилатералну силу и коалиције вољних које она предводи у случајевима када није било сагласности у овом телу, Русија формално заговара одлучивање о употреби силе кроз Савет безбедности УН и по позиву државе у којој интервенише али је практиковала и унилатералну употребу силе и деловање са коалиционим евроазијским и азијским партнерима, ЕУ заговара и практикује мултилатерални приступ и употребу силе под мандатом УН.

Посебна хипотеза 3: САД, Русија и ЕУ различито дефинишу своје услове остваривања потреба идентитета и безбедности што се огледа у њиховом различитом одређивању очекиваног или жељеног светског поретка који теже да остваре кроз одређени начин управљања (начела и средства).

Појединачна хипотеза 7: Сједињене Америчке Државе су начин остваривања потреба идентитета и безбедности у истраживаном периоду виделе у стварању светског поретка либерално демократског мира заснованог на глобалној доминацији САД.

Појединачна хипотеза 8: Руска Федерација је начин остваривања сопствене безбедности у истраживаном периоду видела у стварању мултиполарног поретка равнотеже моћи односно противхегемонистичког блока заснованог на новим међународним безбедносним и економским установама, имитирању наратива САД приликом интервенција, самом интервенционизму у приоритетним зонама или сферама интереса и спречавању такозваних обојених револуција, као и инсистирању на културолошком и информационом суверенитету.

Појединачна хипотеза 9: Европска унија је коначан начин остваривања сопствених потреба идентитета и безбедности у истраживаном периоду видела у стварању поретка глобалног управљања у чијем се седишту налазе Уједињене нације и друге мултилатералне институције.

Посебна хипотеза 4: Механизми одржавања стабилности светског поретка попут постојећих међународних формалних и неформалних установа нису имали способност да у истраживаном периоду омогуће постизање сагласности о јединственој концепцији стабилности светског поретка, због чега се светски поредак у периоду од 2001. до 2016. године може сматрати нестабилним што се најбоље види на примерима употребе силе у међународним односима, контроле наоружања и европске безбедносне архитектуре. Такође, ова нестабилност одразиће се и на западно-балкански регион на којем се преклапају предметне три концепције светског поретка које доприносе онемогућавању постизања решења за постојеће спорове.

V

Кратак опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације

Докторска дисертација кандидаткиње спец Марине Т. Костић је структурирана у седам целина тако да поред увода и закључка садржи још пет поглавља.

У *Уводу* докторске дисертације кандидаткиња прецизира разлоге избора теме истраживања, предмет, циљ, просторни и временски оквир истраживања основне хипотезе, као и методолошки оквир истраживања. Такође, *Увод* садржи осврт на литературу која се односи на истраживачки предмет и кратки опис садржаја дисертације по поглављима.

Други део дисертације односи кандидаткиња посвећује упознавању са теоријско-методолошким оквиром истраживања и кључним појмовима којима се у овом истраживању користи. Најпре се уопштено разматра теоријски оквир социјалног конструктивизма а затим и посебно у односу на основне теоријске концепте идентитета, безбедности и владавине које дају главни представници конструктивистичке школе Александар Вент и Николас Онаф. Затим кандидаткиња приступа одређењу појма концепције светског поретка у политикама безбедности и у складу са тиме разматра његове саставне делове попут потреба идентитета и потреба безбедности, као и самог начина управљања или владања и главног начела на којима се заснива очекивани облик светског поретка. У овом делу дисертације се даље разматрају теоријски модели ових очекиваних или жељених типова светског поретка кроз теорије

демократског мира, неореализма и грамшијанизма и неограмшијанизма, теорије солидаризма и функционализма. Будући да се дисертација бави деловањем разлика у концепцијама светског поретка у безбедносним политикама наведено је разумевање стабилности светског поретка како би се прецизирао начин на који се овај појам користи у дисертацији.

У трећем делу истраживања *Крај Хладног рата и нови светски поредак* кандидаткиња разматра историјски контекст који је претходио стварању различитих концепција светског поретка и значење „новог светског поретка“ и његове стабилности. Размотрена су питања која су довела до успостављања новог контекста деловања предметних актера који и данас траје – питања будућности војних блокова, уједињење Немачке, споразуми о контроли наоружања, заједнички одговор на ирачку кризу и повлачење совјетских трупа из земаља Централне и Источне Европе. Затим је уследила стратешка трансформација која је била одлучујућа за формирање садашњих концепција светског поретка предметних актера и њихове разлике – распад Варшавског пакта и СССР-а и настанак Европске уније.

Четврти део дисертације *Формирање концепција светског поретка у политикама безбедности САД, Русије и ЕУ након Хладног рата* кандидаткиња посвећује појединачним елементима концепција светског поретка предметних актера и прати њихово заокруживање све до 2007-2008. године када све три постају потпуно формиране, а разлике дефинисане. У овом делу се разматра и намера ка стварању доба демократског мира као крајњег очекиваног или жељеног стања светског поретка, усвајање стратегија САД о ангажовању и проширењу, стратегије и студије о проширењу НАТО, руски одговор на усвајање ових стратегија као и њено укључивање у Партнерство за мир и прве позиве за чланство бившим чланицама Варшавског пакта. Затим се разматра детаљније и формирање руске концепције светског поретка као одговара на америчку и то посебно унутрашњи услови који су погодовали том развоју, почеци руског одговора на политику вођства, ангажовања и проширења у виду тежњи ка уравнотежавању САД у Азији и на европском простору. У односу на концепцију светског поретка ЕУ разматра се процес њеног формирања кроз политику проширења и суседства, однос према америчкој и руској стратегији и коначно формулисање европске стратегије безбедности и Европске а затим и Заједничке безбедносне и одбрамбене политике ЕУ.

Кандидаткиња се у петом делу рада бави упоредном анализом концепција светског поретка па тако и наслов овог поглавља има назив *Упоредна анализа концепција светског поретка у политикама безбедности САД, Руске Федерације и Европске уније на почетку XXI века*. Кандидаткиња овај део дисертације одређује као централни и у њему се врши упоређивање саставних елемената концепција светског поретка: потреба идентитета (типски идентитет, идентитет улоге, колективни идентитет), потреба безбедности (објекта безбедности, претњи и субјекта безбедности) и очекиваног или жељеног облика светског поретка.

Упоређивања наведених концепција даје добру основу кандидаткињи за објашњење различитих понашања ових држава на глобалном, европском и западно-балканском простору, као и нестабилности које оно проузрокује на сва три нивоа. Тиме се бави шести део рада под називом *Некомпатибилност концепција светског поретка у политикама безбедности САД, Руске Федерације и Европске уније на почетку XXI века – Хладни мир (2008-2016)*. Овде се разматра деловање различитих концепција светског поретка на глобалном нивоу кроз различите приступе употреби силе у међународним односима и контроли наоружања, посебно питању размештања америчког/НАТО противракетног система у Европи. На европском нивоу анализира се како су разлике у концепцијама светског поретка деловале на непостојање договора о европској безбедносној архитектури, о којој несагласност потиче још из времена формирања НАТО, као и током окончања Хладног рата и после њега. На западно-балканском простору, као и на постсовјетском, ове разлике су посебно уочљиве и имају значајан утицај на његову стабилност.

Закључак дисертације (од стр. 373 до стр. 389) представља сумирање свих резултата до којих се дошло током истраживања као и поновно разматрање на почетку постављених хипотеза. Дакле, у овом поглављу је дат сажетак свега претходно наведеног, посебно последња два дела у којима се објашњавају разлике у концепцијама светског поретка САД, Русије и Европске уније и потврђују постављене хипотезе.

Списак литературе (од стр. 390 до стр. налази се од стр. 418) обухвата низ монографија, зборника радова и научних чланака, интернет и медијске изјаве укључујући бројне изјаве званичника, документе у које кандидаткиња убраја законе, стратегије безбедности и војне доктрине, међународне споразуме, резолуције тела међународних организација, извештаје разних органа предметних актера, пројекте и

политичке анализе. Посебну вредност кандидаткиња придаје оригиналним документима из времена завршетка Хладног рата, распада Варшавског пакта и СССР-а, договора око будућности и трансформације НАТО кључних лидера Европе, САД и СССР/Русије који су и данас изузетно релевантни и актуелни, а који се налазе на сајту Архиве националне безбедности (National Security Archive).

VI

Остварени резултати и научни допринос

Полазећи од оцене обраде предмета и циља истраживања, начина провере постављених хипотеза и избора примењених метода, Комисија констатује да су главни очекивани резултати овог истраживања потврђени у овој дисертацији. Спроведеним истраживањем у овој докторској дисертацији кандидаткиња је остварила постављене циљеве и остварила приметан научни допринос. Кандидаткиња је у свом раду користила одговарајуће појмове и категорије који су омогућили потпуну аналитичку обраду предмета истраживања. Користећи савремени приступ проблему истраживања она даје систематски преглед свих елемената и кључних момената који се тичу стабилности и концепција светског поретка након Хладног рата.

Кандидаткиња је добро изабраним методским приступима и њиховим умешним коришћењем у свом истраживању успела да аргументовано покаже научну оправданост свог истраживања која се испољава у верификацији постојећих научних сазнања о светском поретку и његовој стабилности. Кроз разматрање историјског дела дисертације она је утврдила значај три предметна актера за одржавање међународне стабилности, као и друге актере који доприносе или помажу остваривању концепција предметних актера тако што им се придружују у уверењима и делању у правцу остваривања одређене концепције. Потврђена је претпоставка која је садржана у значајном делу литературе да је дошло до кризе владајуће, америчке, парадигме светског поретка будући да су се, као што смо видели дефинисале и друге две које једнако конкуришу за универзално важење. Због тога је било важно детаљније размотрити узроке настанка ових алтернативних концепција као и њихове карактеристике. Посебан допринос ове дисертације је што, између осталог, даје и детаљнији увид у дешавања и околности окончања Хладног рата кроз увид у оригинална документа и разговоре вођене између лидера и других званичних

представника САД и СССР, као и руских и лидера из тог времена, и представника европских држава. Указано је на то да питања која су тада отворена остају и даље отворена и представљају значајан извор поларизације концепција светског поретка.

Ова дисертација представља допринос литератури која се бави питањима светског поретка, његове стабилности и савремених међународних односа, посебно односа САД-Русије-ЕУ. Наиме, у нашој научној јавности не постоји довољан број радова на ову тему, тако да постоји доста простора за њено истраживање.

Потврђен је и значај социјално-конструктивистичког теоријског приступа кроз утврђивање значаја који субјективни интереси тј. уверења кључних актера имају за стварање и одржавање светског поретка. Кандидаткиња је допринела бољем разумевању тога због чега се савремени светски поредак види као нестабилан. У теоријском смислу потврђене су и претпоставке социјалног конструктивизма у међународним односима које истичу значај интеракције кључних актера међународних односа, као и расподеле идеја, којима се затим конструишу нове друштвене реалности које усмеравају спољне и безбедносне политике предметних актера. Посебно у делу који се односи на формулисање концепција светског поретка видљив је значај интеракције или акције и реакције у креирању и спровођењу спољних и безбедносних политика међузависних актера у глобализованом свету. Карактер савремених међународних односа као друштвених односа даје додатну релевантност проучавању међународних проблема коришћењем социјално-конструктивистичког приступа међународним односима. Потврђен је значај социјално -конструктивистичких основних појмова попут идентитета и интереса за проучавање међународних односа и објашњење спољних политика актера. У теоријском смислу је важно и разматрање концепта безбедности и владавине као друштвених конструката који имају своје место у међународним односима иако се често инсистира на томе да су међународни односи анархични, како то наводи неореалистичка теоријска парадигма.

Кандидаткиња коришћењем историјске анализе показује како се у односу на „другог“, тј. у узајамном одређивању идентитета, светски поредак после Хладног рата трансформисао од кооперативног у конфликтни. Као што смо видели из историјског дела дисертације, Горбачов је сматрао да ће се нови светски поредак формирати на основу новог партнерства и интеграције Истока и Запада на равноправним основама, али су у условима стратешке трансформације интеграције на равноправним основама

постале интеграције у већ постојеће Западне институције под америчким вођством и то на такав начин да је Русија била последња у низу планираних интеграција, уз прихватање Западног модела политичке и економске реформе. Нити су ове интеграције биле успешне, нити је политичка реформа представничке децентрализоване демократије и економска реформа „шок терапијом“ дала добре резултате осим што је додатно учврстила Русију у ставу да је распад СССР-а био грешка и да је потребно повратити стари статус силе који би омогућио стварање мултиполарног света заснован на равнотежи моћи. У жељи да избегне своју судбину са краја Другог светског рата, ЕУ ће тежити да учврсти своју позицију засновану на властитим и самосталним способностима и деловању.

Даљи допринос ове дисертације огледа се и у увођењу појма „концепције светског поретка у политикама безбедности“ као субјективних интереса тј. уверења актера о томе како да на најбољи начин остваре своје потребе идентитета и безбедности. Ово се односи пре свега на стварање жељеног типа светског поретка – заснованог на одређеним начелима, актерима и средствима. Такође, кандидаткиња даје користан увид у разлике између ових концепција као могућих узрока глобалне нестабилности и објашњења појединих међународних проблема. Употребом метода моделовања она даје додатни допринос стварањем теоријских модела концепција светског поретка – модела глобалне доминације, равнотеже моћи и глобалног управљања у односу на које одређује концепције светског поретка САД, Русије и ЕУ.

Најпосле, кандидаткиња својом дисертацијом остварује и посебан друштвени допринос када се бави разматрањем деловања разлика у концепцијама светског поретка у нашем региону, где се оне практично преклапају, чиме доприноси делотворнијем поимању праваца формулисања спољне политике Републике Србије и разумевању односа у региону Западног Балкана.

На основу изведеног истраживања, може се основано тврдити да је кандидаткиња показала смисао за научно-истраживачки рад на задатој актуелној теми, чија је истраживачка обрада научно потребна и друштвено оправдана и што је у складу са до сада показаним научним интересовањем и способностима кандидаткиње, као и њеним професионалним опредељењем.

VII

Закључак

На основу прегледа и оцене докторске дисертације *„Концепције светског поретка у политикама безбедности Сједињених Америчких Држава, Руске Федерације и Европске уније на почетку XXI века“* кандидаткиње Марине Т. Костић, Комисија констатује да је:

- Кандидаткиња изабрала тему која је веома актуелна;
- овакав темељан приступ реализацији предмета истраживања указује на важан научни допринос доктората спец Марине Т. Костић;
- дисертација је у свему урађена према одобреној пријави теме докторске дисертације;
- структура садржаја дисертације поштује принципе општости и конкретизације истраживања и начела прецизности, реалности и ограничења, те као таква омогућава свођење предмета истраживања у научно прихватљиве оквире за спознају и детерминацију појава, и приказ резултата истраживања;
- научни циљеви, научно објашњење и научна дескрипција концепција светског поретка Сједињених Америчких Држава, Руске Федерације и Европске уније сасвим су постигнути у оквиру дисертације, као и да је остварен и друштвени циљ истраживања који се огледа у доприносу решавања друштвених проблема;
- оригинално и самостално научно дело које доприноси разумевању светског поретка и односа великих сила у њему;
- научним приступом, употребом великог броја најрелевантнијих извора, ширином анализе и изнетим резултатима кандидаткиња је приближила сложеност проблема научној, стручној и широј јавности и допринела његовом целовитом сагледавању.
- велики број умесних фуснота у докторској дисертацији кандидаткиње доприносе квалитету и научној валидности овог рада;

- рад писан једноставно, разумљиво и прегледно, стилски уједињено.

Докторска дисертација спец Марине Т. Костић представља заокружену целину у научном, стручном и методолошком смислу. Текст дисертације обогаћен је неопходном ваљаном аргументацијом. Основна полазишта заснована су на обимној литератури, а у раду се кандидаткиња позива и упућује на разноврсне и бројне релевантне изворе, као и архивску грађу.

Истраживање концепција светског поретка САД, Русије и ЕУ и њиховог деловања на стабилност светског поретка има научну и друштвену оправданост. Значај и резултат рада представља допринос разумевању светског поретка уопште, његових концепција код различитих значајних актера, као и утицаја разлика у концепција светског поретка САД, Русије и ЕУ на стабилност светског поретка на глобалном, европском и западно-балканском нивоу на почетку XXI века. У том смислу ова докторска дисертација не само да попуњава празнину у нашем научном бављењу светским поретком и његовом стабилношћу, него нуди и сазнања која могу бити од значаја за практичну примену у креирању спољне политике и позиционирања мањих актера попут Србије.

Истраживање у овој дисертацији резултат је истовремено личне и професионалне посвећености кандидаткиње проучавању ширих аспеката светског поретка и начина на који га различити актери конципирају, као и међународних односа у целини.

Увидом у евиденцију Факултета политичких наука и Универзитетске библиотеке утврђено је да до сада код нас није брањена докторска дисертација под насловом *„Концепције светског поретка у политикама безбедности Сједињених Америчких Држава, Руске Федерације и Европске уније на почетку XXI века“*.

*

*

*

ПРЕДЛОГ

Комисија има част да предложи Наставно-научном већу Факултета политичких наука да прихвати дисертацију „Концепције светског поретка у политикама безбедности Сједињених Америчких Држава, Руске Федерације и Европске уније на почетку XXI века“, кандидаткиње Марине Т. Костић као подобну за јавну одбрану те да формира комисију за јавну одбрану и упути такав предлог надлежном телу Универзитета у Београду на даљу процедуру.

Београд 11. 07. 2019. године

Проф. др Радмила Накарада, редовни професор
Факултета политичких наука Универзитета у Београду

Проф. др Дејан Јовић, редовни професор
Факултета политичких знаности Свеучилишта у Загребу

Проф. др Драган Р. Симић, редовни професор
Факултета политичких наука Универзитета у Београду